

KÁRMÁN JÓZSEF
FANNI HAGYOMÁNYAI

Editura **KEDVENC Kiadó**
Székelyudvarhely, 2014
ISBN: 978-606-93735-2-1

Ezt a kedves lelket hozta előmbé egy szerencsés történet, tizenhatodik esztendőjében. Ő és én egyszerre éreztük a szeretetnek boldog felindulását. Hogyisne örült volna ez a szánakozásra méltó kedves lélek azon, hogy van még teremtés a nap alatt, aki őtet szereti?

De kevés ideig való nyájasságunkat is megkeserítette kegyetlen atyja. Ez a tyrannus,¹⁶ akinél esmérletlen volt minden érzékenység, hogy láthatta volna azt, hogy leánya boldog egy őtet szerető ifjúnak karjai között, és el ne rontotta volna boldogságát, ő, aki a szeretetet csak úgy esmérte, mint minden állat.

Ezt az elegyített boldogságot is nem soká érezhettük. A fátum¹⁷ minket egymástól elszakasztott. Ezt egyedül el nem viselhette; ő, akit a szeretetlenség hidege meg nem emésztett, elhervadt a szeretet édes melege alatt.

Az elválás után minden bú kettős erővel nyomta, mert nem volt, aki azt véle osztotta volna. - Végre egy sebes forróhideg¹⁸ ágyba ejtette.

Közel a kétségbeeséshez mentem, hogy legalább utolsó óráiban véle lehessenek, és tanúja vagyok én halálának, amely őtet énelőttem örökké elfelejthetlenné teszi.

Halálos ágyában mutatta meg heroizmusa¹⁹ magát egész méltóságában. Csendes szenvedéssel töltötte ki egész betegségét. Sőt, minthogy atyja, akinek fájt, hogy leánya sohasem érezte azt, hogy ő atyja, és aki szorgalmatos ápolgatással akarta az életre visszahívni, és ezáltal helyrehozni vétkét, hogy atyját vigasztalja, ez a szelíd lélek mosolygott, ha atyja bejött, mosolygott, ha elment, holott szörnyű kínt szenvedett. - Egész betegségében sohasem panaszkodott. Néha énreám nézett nedves szemekkel, és - csak énértem kívánt volna még élni. Így égett teste, és tekintete vígságot mutatott. Mosolygott, mikor a halál közelgetett; mosolygott, mikor megholt az én karjaim között!

(16) zsarnok

(17) balsors, végzet

(18) láz, hidegrázás

(19) hősiessége, bátorsága

FANNI HAGYOMÁNYAI

Az Uránia szerzőinek boldogságot!

Forróan köszönöm, hogy Ti is Fannimat kedvelitek... hogy azt Urániátokba befogadtátok, s így fenntartottátok emlékezetét, onnan fejül háladó mosolygással köszöni ő... Ő, mely megelégedéssel láttam érette már egynéhány könnyecskéket hullani. Mivel ezek reménylhetik velem az olvasóközönség részvételét, hátramaradt írásait, melyek mint szent hagyományok, holta után nálam letéve voltak, íme, itt küldöm... Ha jónak állítjátok, tegyétek közönségessé. Elszakadozott töredékek, apró gondolatok, de amelyekből egy szép egészet össze lehet rakni - a gondolkodó. Isten veletek és munkátokkal.

I

Ó, be jó itt!... Veteményeskertünk ajtaja megett, melyen a gyümölcsösbe járnak, a sövényt vastagon befutotta a komló, amely általfonódik egy szép kényfácskára, és ezen nyájas boltozat alatt áll az én kis asztalkám, amelynél oly jóízű az olvasás. Ide lopom ki magamat sok vasárnap délutánján és sok korán reggelen, mikor senki sem lát, senki sem bánt. Itt olvasok orozva,²⁰ itt írok, itt sírok orozva.

Ó, te kedves zöld setétség, titkaim meghittje! mely édes alattad az ábrándozás, szabadabb alattad a pihedés, és midőn alád érek, malomkönyi nehéz teher esik le mellyemről. A napsugárok csak helyről-helyre sütnek papíromra, és barátságos csalfasággal látszatnak hozzám beleselkedni... egy komlószár nyájasan s hízelkedve nyúlik által hozzám vállamon keresztül, s látszatik esmért barát-néjét általölelni... *Ó, be jó itt!* Ez a hely engem oly jó szívvel fogad, mások - tőlem mind idegenek... Kedves szomorúságú dongása hallik a méhecskéknél, melyeknek kasai túl a sövény mellett vagynak kirakva, barátságos mormolásuk olyan, mint a forrás álomhozó csergedezése... Néha egy eltévelyedett, lézengő méh rövid látogatást ad hajlékomban... Kedves kis vendégem, örömmel látlak. Állapodj meg itt, nyugodj itt ki nálam. Nem félek én fullánkodtúl... ő, mérgeesebb annál az embereké. Te azzal csak a bántót büntetted, egyező társaságokban közszerelemmel²¹ munkáltok... Az ember pedig az embernek teszi napjait keserűkké... Itt távol vagyok tőlök... Azért, ő, azért oly igen jó itt!

(20) titokban

(21) a közösség szeretetével

Amott, titkos rejtekemmel áltaellenben nyugoszik le a világ királynéja pompás felséggel, és veres lángot gerjeszt setét magánosságomban. Az én orcám is mind tüze visszaverésétől, mind a gyönyörűségtől gyulladt. Jövel, édes borzadások órája! estvéli szürkület, mikor az elmém oly mélyen elandalodik, és képzelődésem a véghetetlennek tartományait járja!... A nap tüzes kereké le-süllyedt a hegyen túl. A szellők hívesebben lengenek. Csak egy-két magános szállangó boárka repül fülem mellett el, és annál jobban növeli az esthajnal dicső csendességét... A képzeletek országlása kezdődik...

Suhog az estszél a falevelek között. A magas tölt hold függ a levegőben. Csipő hívséget harmatoz le... Minden homályos szegletéből a bokroknak csuda árnyékformák ballagnak elé!... Az én szívem megtelik szomorú emlékezettel szerelmes halottaimról... Ott a hold felett, dicsőült anyám! ott vagy te; egyetlen leányodat itt hagytad az emberek keménységének. Nézz le reám, kíséj mindenütt, légy őrző angyalom. Ha békétlenkedik ez a szív, nyugtasd meg. Ó, ha a szomorúság rágja, jelenj meg egy gyenge estszellőben, fuvalj orcámra jelenlétédül, és vidám leszek. De ha lehet - anyám, én édes anyám, végy fel hamar magadhoz...

III

Telhetetlen szív! mikor lesz vége vágyódásidnak, melyek oly akaratosa, mint a makacs gyermek kedve. Mit kívánsz, mit óhajtasz?

Valamely édes, nehéz, titkos, nem tudom mely érzés fekszik kifejtetlen, homályosan mellyem rejtekében! Ha az éj titkokkal teljes árnyéka beteríti a földet, midőn a természet elszenderedett és innepel - akkor támadnak fel leghatalmasabban érzései... Oly édes, bájos érzés - és mégis fájdalmas. Az örömtől dobog szívem - és mégis könnyel telik szemem.

Megfoghatatlan magának is az ember! Ha a távol lévő kék hegyekre nézek - ó, mely óhajtanék túl rajtuk reppenni... Ha az erdő temérdek bükkfái közül a kakukk barátságosan kibeszél - ó, mint kívánnám árnyékai ölébe magamat... Mikor a kis patak, mely gyümölcsösünket elzárja, apró habjai eltűnnek - ó, mely örömet rajtok én is elcsuszamlanék... Ilyeneket kívánok, és mégis, ha mindezeket megtenném is magamnak, hía volna boldogságomnak... és mi ez? azt újra nem tudom. - Makacs, akaratos szív! ki gázol keresztül érzéseid zürzavarján?...

IV

Mint csudálkoznak kisírt szereimeim? Nem tudják, a boldogok! mi szorongat belől, mi fojt el sokszor, mint ha a levegő kiapadt volna körültem... Híjamat érzem, egy része szívemnek nincs betöltve... Én mindenhez olyan jó vagyok, és engem senki sem szeret! Szeretetlenül! a te hideged kínzóbb az elkárhoztak kénköveinél!... Ott fenn - ott a szerelem boldog hajlékiban, ott majd szeretnek; ott találom majd azt a jó anyát, akinek képe előtt annyit sírok, ott az angyali ifjak között bátyámat...

Ó, ha még ő élne! Itt ülne majd gyakran velem, itt beszélgetnénk elköltözött édesanyánkról, egymásnak könnyeznénk ki, hogy ellopták tőlünk édesatyánk szívét... Őbenne tenném le minden reményeimet, önála minden panaszimat. Ő volna oltalmam, ő volna boldogítóm; az ő boldogulása az enyim is lenne, volna kinek örülnöm, kin és kivel szomorkodnom. Ó! - talán ő betöltene szívem hiánosságát. Szeretne ő engem, én őtet! és a mi boldogultunk mennyei vidámsággal mosolyogna le a felhőkből... De így - egyedül! - -

V

Miért nincs anyyim, amennyi elég lenne jól tehetni másokkal. Miért fogy ki tehetségem előbb, mint a jótételeire való kívánságom! Ó, atyám ott fenn! köszönöm néked ezeket a szenvedéseket, amelyek szívem érzékennyé teszik a mások nyomorúsága eránt. A jó állapot özszeszoritja az érzést, bebőrödzik a szívét. - Csak magát szereti a gazdag, fut látása elől is a nyavalyásnak, mint a kényeztetett gyermek. Ezek énkörültem mind olyan kösziűiek...

Egy özvegy vontat magát, két szép gyermekeivel, egy alacsony zsellérkúnyhóban falunk végén!... Senki sem tudja, honnan jött... Állásában s viseletében hajdani jó állapotjának maradványai jelentik magokat.²² Beszédje jó nevelést mutat. A szomorúság s bánat könnyörognek a szánakozásért lefüggeszített tekintetéből. Szerettem első látásra ezt a szenvedő anyát. Gyermekei testvéreim lettek... A boldogtalan oly örömet csatolja magát a boldogtalanhoz; itt talál egyetértő szívet, melyet a balsors csapdosásai meglágyítottak. A boldog hideg tekintettel megy el mellette, és szalad azon kedvetlen érzéstől, mely belső részében titkosan mozog: Neked is így eshet! - Senkinek sem alkalmatlankodik. Gyermekei s bánatja társaságában egyedül él.

Mi az, hogy engem kerül? Midőn találkozunk, miért, hogy egy csendes „jó nap” mondással odább megy? Engem is olynak vél, mint a többiek... vagy

talán kevély? Még nyomorúságában is felemelt szívű?... Ó, ha az, szeretlek, nagylelkű asszony! ezen nemes kevélységedért is. Ne építs az emberekre; semmit se reménylj. A szerencsétlenség elveszti fullánkja leghegyesebb éleit azokon, akik elfelejtették a szemfényvesztő reménységeket... De talán szégyenled - hogy nyomorult vagy. Jer karjaim közé, kedves boldogtalan! én is a vagyok.

VI

Szomszédságunkban gyermekségem társait ma, sok idő múlva meglátogattam. Közel egy időben vannak velem, együtt laktunk egy tanítónénál... Kellemes tavasza az első emberi életnek, mint a reggeli álom, eltűnsz! Ártatlanul éltünk, nem vájta kívánság szívünket, nem szédítettek a reménységek. Szorgoskodás nélkül láttuk felkelni s lenyugodni a napot; a jelenvaló betöltötte kis szívünket könnyen szerezhető óhajtásaival. Egy báb volt legbecsesb jószágunk, egy szabad óra legboldogabb időnk és egy cifra csekélység legnagyobb örömünk... Feltámadtak ezek az emlékezetek szívemben, midőn hozzájuk készültem. A nyájaskodó barátkozás képzelései kísértettek hozzájuk.

Módos, de hideg volt a fogadás. Az emberség szoros köteleivel lebékózva minden szó.²³ A mesterség²⁴ erőszakos törvényei szerint minden mozdulás. Buzgott a száj a szép üres hangoktól, a szív - hallgatott. Akkor nemrég jöttek vissza a városból. Tele voltak annak boldogságaival. Unalmas volt itt kinn nékik minden. Nem volt játékszín,²⁵ nem bál!²⁶ nem körültek sürgölődő s enyelgő ifjak. A ruhataratóból minden módikat²⁷ elészdedtek, és belső kevélységgel mutogatták... Hívtak a farsangra, amikor atyjok kedvéért bált ígért tartani... Újonnan megtréfáltak képzelődéseim, én gyermektársaimat nem találtam. megismerkedhettek egymással.

(23) Rideg udvariassággal bátyázták körül minden szavukat.

(24) mesterkélttség

(25) színház, mulatság, látványosság

(26) A táncmulatság a korban az egyetlen társasági alkalom volt, ahol a fiatalok szabadon megismerkedhettek egymással.

(27) divatos ruhadarabokat

VII

A hiba enyim, én vagyok rossz és igazságtalan. Az atyák szeretik gyermekeiket. Társaimat tetézi atyjok sok ajándékkal, minden vágyódásaikat betölti, még mikor azok ki sem fejlődtek. Azok kedveltetők - én, látom, komor, kedvetlen, békétlen vagyok. Nem közitekbe illem, én azt magam is látom... Miért, ó, miért öntött belém a természet oly viaszos indulatokat? - -

Lám, én titkon sírok. Ha atyám éjféli álmomból mennydörgő szavaival felrezzent, vagy általverő tekintettel mordan néz, én hallgatok, készen teszek mindent. Ha testvéreim fennyen paráncsolnak, mert van pártfogójuk, én ellenszólás nélkül, legmakacsabb akaratjukban szolgállok. De ki lenne az a gondolatlan, aki ily állapotban vagy buta ne lenne, vagy szomorú?

VIII

Szép volt a reggel. A hajnal könnyező szemmel költ fel. Frissítő szellők lehellettek. Az illatok fellegei széjjelhaboztak a nedvesített mezőkön. A megvidított egész teremtség mosolygott. Víg volt az én szívem is. - Határos a mezőkkel, melyek kertünk mellett elterülnek, egy kedves fiatalas.²⁸ Az alja puha, zöld hanttal kipárnázott és tiszta. Az én sok reggeli zárandokságim helye. Egy könyvvel kezemben lépegettem elé a gyönggyel kirakott téren, míg az erdőcskének boltozatjai alá jutottam.

Szívet felemelő jelenés! az özvegy két gyermekeivel itt térdepelt egy hanthalmocsán; kezeiket az égre emelték ezen kisdedek, és végezték anyjuk után reggeli áldozatjokat. - Ott, ahol állottam, leestem én is, és imádtam az Örök-kévalót...

Egy fának árnyékában ült le ez a jó anya; kisebb gyermeke fejét ölébe eresztette, a nagyobb fennszóval olvasott... Leszegezett bús tekintetét függesztette kis gyermekére, egy könny reszketett szemében, és sóhajtás mellett kéréllő tekintettel az egekre nézett...

Gyönyörű csevegéssel megállította a kisebb a nagyobbat... „Miért sírsz, édes mami! majd megjön atyuska! ugyé megjön? Én elmegyek a kis kertecskénkbe, és néki bokrétát kötök, ő pedig nékem hoz sok-sok holmit.”²⁹ A nagyobb, aki tudta valamennyire érezni, mit vesztett el: „Nem jön meg atyuska többet szegény! Bezárták egy setét boltba,³⁰ és a fekete emberek elvitték.” Szívét

(28) lugas, liget

(29) ajándékot

(30) eltemették (bolt = sírbolt)